

Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi

Editörler:

Şenay SEZGİN NARTGÜN · Türkan ARGON

Editörler: Prof. Dr. Şenay SEZGİN NARTGÜN - Prof. Dr. Türkan ARGON

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ VE OKUL YÖNETİMİ

ISBN 978-625-6287-57-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Eylül 2024, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Tarcan Matbaacılık Yayın. San. - Murat Tarcan

İvedik Cad. No: 417
Yenimahalle/ANKARA
Kızılbey Vd 8230201756

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47663

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Değerlendirme Sorularına İlişkin Aktivasyon Kodunu Nasıl Aktif Edebilirim ?

Bu kitap için yazarları tarafından hazırlanan bölüm sonu değerlendirme sorularını kitabın iç kapağında yer alan aktivasyon kodunu aktif ederek çözebilirsiniz. Aktivasyon kodunu aktif etmek için aşağıdaki adımları takip edebilirsiniz ya da sağ köşedeki karekodu okutarak ilgili videoyu izleyebilirsiniz.

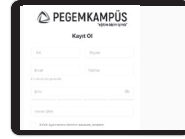

Detaylı anlatım için QR kodu okutunuz.

arti.pegemkampus.com web sitesi üzerinden aktivasyon kodunuzu aktif edebilmek ve değerlendirme sorularına erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:

1. Adım Üyelik

Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna **arti.pegemkampus.com** yazarak web sitemiz üzerinden üyeliğinizi gerçekleştirebilirsiniz.

2. Adım Aktivasyon

Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan **"Aktivasyonlarım"** sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.

3. Adım Ürünlerim

Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen **"Hibrit Kitap"** sekmesine tıklayarak değerlendirme sorularını çözebilirsiniz.

Aktivasyon kodu kitabınızın iç kapağında yer almaktadır. Aktivasyon koduyla aktif ettiğiniz değerlendirme sorularına kodu aktif ettikten sonra 365 gün boyunca erişebilirsiniz.

Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55

Kitapta yer alan sunum dosyalarına ulaşmak için 0312 430 67 50 nolu iletişim hattından bilgi alabilirsiniz.

ÖN SÖZ

Türk eğitim sisteminde okul, bireylerin hem akademik hem de sosyal gelişimlerini destekleyen temel bir örgüt olarak önemli bir rol oynamaktadır. Toplumsal kalkınmanın da temel dayanağı olan karmaşık ve dinamik örgütler olarak okullar, hedeflerine ulaşmak için birlikte çalışan yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler, eğitimciler, ebeveynler ve toplum olmak üzere geniş bir paydaş yelpazesine sahiptir. Eğitim süreçlerinin planlandığı, uygulandığı ve değerlendirildiği bu kurumlar, sadece öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla derslerin yapıldığı mekanlar değil, aynı zamanda öğrencilerin sosyalleştiği, özgüven kazandığı ve topluma yararlı bireyler olarak yetiştiği, toplumdaki farklı grup ve bireylerin koordinasyonunu sağlayan karmaşık örgütlerdir. Eğitimde kaliteyi artırmak, çağın gerekliliklerine uygun donanımlı bireyler yetiştirmek ve eşit fırsatlar sunmak adına okulların yönetsel, fiziksel, teknolojik ve öğretim kadrosu açısından sürekli olarak iyileştirilmesi gerekmektedir. Bunun için atılacak önemli adımlardan biri okulların örgütsel yapısının sürekli takibi, geliştirilmesi ve ihtiyaçlara göre uyarlanması olmalıdır.

Her örgüt gibi okullar da etkili yönetilebilmek için kurallara ve prosedürlere sahiptir. Türk eğitim sisteminde de eğitim/okul yöneticilerinin görev, rol ve sorumlulukları, eğitim kurumlarının etkin ve verimli bir şekilde yönetilmesini sağlamak için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ortaya konulan politika ve hedefler çerçevesinde belirlenmiştir. Yöneticiler, öğretmenler, personel ve öğrencilerin rol ve sorumluluklarının açık bir şekilde yasa ve yönetmeliklerle tanımlandığı hiyerarşik yapıda olan okulların başarıyla hedeflerine ulaşmalarında, yöneticilerin doğru kişi olması kadar, okul faaliyetlerinde doğru kişileri doğru görevlere yerleştirmeleri de son derece önemlidir. Nitelikli bir eğitim/okul yöneticisi, tüm yönetim süreçlerine paydaşlarını dahil ederek katılımçılığı ve demokratikleşmeyi teşvik eden, okulun insan ve diğer kaynaklarını verimli kullanan, personelinin etkili şekilde yönlendiren, stratejik kararlar verip kurumunu amaçlarına ulaştıran kişidir. Yöneticilerin eğitim politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasından kaynakların etkin yönetimine, personel ve öğrenci hizmetlerine kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan rollerini etkin bir şekilde bilip yerine getirebilmeleri, eğitim kalitesinin artırılmasına ve öğrenci başarısının desteklenmesine katkıda bulunacaktır.

Okullar, hükümet düzenlemeleri, toplumsal/bireysel beklentiler ve bilimsel/teknolojik gelişmeler pek çok iç ve dış etkilere tabidir, bu etkiler onun örgütsel yapısını ve uygulamalarını şekillendirmektedir. Bu durum okulları anlamak, tüm paydaşları etkili bir şekilde desteklemek için okul yapıları, yönetimleri, kültürleri gibi birçok dinamiğinin analiz edilmesini gerektirmektedir. Kritik öneme sahip

olan yöneticilerin çalıştıkları kurumu iyi yönetebilmeleri için teorik temellere sahip olmaları, okulun örgüt olarak yapısını anlamaları için önemlidir. Diğer bir ifade ile örgüt türleri, boyutları, yönetim kuramları ve süreçlerini kuramsal düzeyde bilmeleri, uygulamadaki yerini görüp okulun örgütsel varlığını anlamlandırmaları için gerekliliktir. Bu bağlamda okulun örgütsel yapısı sıradan bir kurumun maki-neleşmiş rutininden çok daha fazlasıdır ve bu yüzden örgüt tasarımının özenle ve ileriye dönük bir bakış açısıyla gerçekleştirilmesi önemlidir. Türk eğitim sisteminde eğitim politikaları ve yansımaları olan yönetim süreç, sorunlar ve uygulamaların sürekli değişimi ve dağınıklığı, yasa ve yönetmeliklerdeki değişiklikler ise ister istemez güncellemeleri de beraberinde getirmektedir. Bu doğrultuda hazırlanan bu kitap ile son değişiklikler ve düzenlemeler ele alınmıştır.

Toplam on üç bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde Türk eğitim sisteminin genel yapısı çerçevesinde amaçları, ilkeleri, örgütsel ve yönetsel yapısı Prof. Dr. Meltem Kösterelioğlu tarafından yazılmıştır. Tarihsel gelişim sürecinde meydana gelen yasal düzenlemeler ve değişimleri Doç. Dr. Gözde Sezen Gültekin ve Dr. Öğretim Üyesi Sevgi Yıldız ele almıştır. Üçüncü bölümde Doç. Dr. Ender Kazak yönetim kuramlarını, dördüncü bölümde Prof. Dr. Asiye Toker Gökçe yönetim süreçlerini inceleyerek okullara yansımalarını örneklerle açıklamışlardır. Prof. Dr. Türkan Argon ve Dr. Didem Çelik Yılmaz'ın ayrıntılı biçimde ele aldıkları okul örgütü ve yönetiminde örgüt, eğitim yönetimi ve okul yönetimi konularına yer verilmiştir. Okul yönetimi ve finansman bölümü altıncı bölümü oluşturmaktadır. Türkiye'de eğitim ve okul finansman kaynaklarının anlatıldığı bölüm Doç. Dr. Ümit Dilekçi tarafından yazılmıştır. Okullarda eğitim öğretim hizmetlerinin yönetiminin konu edildiği yedinci bölümün yazarı Prof. Dr. Rüyam Süleymanoğlu'dur. Sekizinci bölümde Dr. Öğretim Üyesi Elif Yazıcı okullarda yönetici, öğretmen ve diğer çalışanlar olarak insan kaynaklarının, dokuzuncu bölümde Dr. Öğretim Üyesi Ayça Kaya öğrenci hizmetlerinin yönetimini anlatmışlardır. Onuncu bölüm olan Türkiye'de değişken bir süreç gösteren okul yöneticilerinin yetiştirilmesi ve atanması süreci Prof. Dr. Sibel Güven tarafından kaleme alınmıştır. Okul ve paydaş ilişkilerinin yönetiminin irdelendiği on birinci bölüm Prof. Dr. Niyazi Özer tarafından yazılmıştır. Her yönetici ve kurum çalışanının bilmesi gereken yazışmalar ve protokol kurallarını içeren davranış yönetiminin değerlendirildiği on ikinci bölümün yazarları Prof. Dr. Şenay Sezgin Nartgün ve Dr. Ayhan Kandemir'dir. Kitabın son bölümü olan ve çoğu Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi kitabında yer almayan on üçüncü bölüm okul yönetiminde denetim Prof. Dr. Süleyman Göksoy tarafından ayrıntılı bir şekilde tartışılıp değerlendirilmiştir. Kitap bölümlerini yazarak kitabın tamamlanmasına katkıda bulunan tüm bölüm yazarlarına teşekkürü bir borç biliriz. Bütün yazarlarımız etik kurallar çerçevesin-

de çalışmış ve çalışmaya devam etmektedir. Ancak yine de insan olmanın doğası gereği, hata yapmışsak ve gözden kaçırmışsak şimdiden özrü, bir borç biliriz. Yazılan her bölüm yazar/yazarların sorumluluğunda olduğunu da belirtmek isteriz. Ayrıca kitabı, ders kitabı olarak kullanmak isteyen akademisyen arkadaşlarımızın iş yükünü hafifletmek amacıyla her bir bölümün sunusunu ve sınavlarda kullanabilecekleri soruları hazırlanmış olmanın mutluluğunu da birlikte yaşıyoruz.

Bütün bunların yanında, bu kitabın okuyucuya ulaştırılması sürecinde her türlü katkıyı sunan ve dizgi-basım sürecini hızlandıran, bu zor ekonomik koşullar altında kitap yazmamıza maddi ve manevi destek veren PEGEM Akademi Yayıncılık adına Servet Sarıkaya'ya ve nezdinde tüm çalışanlarına ayrıca teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Şenay SEZGİN NARTGÜN
ORCID No: 0000-0002-5404-1655

Prof. Dr. Türkan ARGON
ORCID No: 0000-0002-0744-8647

Bolu, Türkiye
Eylül, 2024

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Şenay SEZGİN NARTGÜN - Prof. Dr. Türkan ARGON

1. Bölüm: Türk Eğitim Sisteminin Genel Yapısı

Prof. Dr. Meltem KÖSTERELİOĞLU, Amasya Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9213-9135

2. Bölüm: Türk Eğitim Sistemi ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Doç. Dr. Gözde Sezen GÜLTEKİN, Sakarya Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2179-4466
Dr. Öğr. Üyesi Sevgi YILDIZ, Ordu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1116-7896

3. Bölüm: Yönetim Kuramları ve Okullara Yansımaları

Doç. Dr. Ender KAZAK, Düzce Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5761-6330

4. Bölüm: Yönetim Süreçleri ve Okullarda Uygulanması

Prof. Dr. Asiye TOKER GÖKÇE, Kocaeli Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1909-1822

5. Bölüm: Okul Örgütü ve Yönetimi

Dr. Didem ÇELİK YILMAZ, Millî Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0001-7178-4840
Prof. Dr. Türkan ARGON, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0744-8647

6. Bölüm: Okul Yönetimi ve Finansman

Doç. Dr. Ümit DİLEKÇİ, Batman Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6205-1247

7. Bölüm: Eğitim Öğretim Hizmetlerinin Yönetimi

Prof. Dr. Rüyam KÜÇÜKSÜLEYMANOĞLU, Bursa Uludağ Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3540-2117

8. Bölüm: Okullarda İnsan Kaynaklarının Yönetimi: Yönetici, Öğretmen ve Diğer Çalışanlar

Dr. Öğr. Üyesi Elif ERGÜN, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2834-4027

9. Bölüm: Okullarda Öğrenci Hizmetlerinin Yönetimi

Dr. Öğr. Üyesi Ayça KAYA, Haliç Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7510-7708

10. Bölüm: Okul Yöneticilerinin Yetiştirilmesi ve Atanması

Prof. Dr. Sibel GÜVEN, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4550-7297

11. Bölüm: Okul-Paydaş İlişkilerinin Yönetimi

Prof. Dr. Niyazi ÖZER, İnönü Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7745-6645

12. Bölüm: Okulda Davranış Yönetimi: Yazışmalar ve Protokol Kuralları

Prof. Dr. Şenay SEZGİN NARTGÜN, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5404-1655
Dr. Ayhan KANDEMİR, Milli Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0002-2565-4292

13. Bölüm: Eğitim ve Okul Örgütünde Değerlendirme ve Denetim

Prof. Dr. Süleyman GÖKSOY, Düzce Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7151-0863

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iv
Bölümler ve Yazarları.....	vii

1. BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN GENEL YAPISI

Giriş.....	2
Sistem Olarak Eğitim	3
Eğitim Örgütlerinin Alt ve Üst Sistemleri.....	5
Temel Alt Sistemler	5
Destek Alt Sistemleri	5
Üst Sistem.....	6
Sistem Çeşitleri.....	6
Türk Eğitim Sisteminin Amaçları	6
Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri	8
Türk Milli Eğitim Sisteminin Genel Yapısı	11
Örgün Eğitim.....	11
Yaygın Eğitim.....	16
Türk Milli Eğitim Sisteminin Örgüt ve Yönetim Yapısı.....	17
Bakanlık Merkez Teşkilatı	18
Millî Eğitim Bakanlığının Kısa Tarihçesi	18
Millî Eğitim Bakanlığının Görevleri.....	18
Millî Eğitim Bakanlığının Hizmet Birimleri	20
Danışma ve Karar Organları	30
Taşra Teşkilatı.....	32
İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinin Görevleri.....	32
Ana Hizmetler ve Destek Hizmetleri	34
Destek Hizmet Alanları.....	34
Kurullar ve Komisyonlar	35
Özel Büro	37
Okullar.....	38
Yurtdışı Teşkilatı	39
Sonuç.....	40
Kaynakça.....	41

2. BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

Giriş.....	44
Türk Toplumunda Eğitimin Sistemleşmesi.....	44
Osmanlı Döneminde Eğitim Sistemindeki Gelişmeler.....	44
Cumhuriyet Döneminde Eğitim Sistemindeki Gelişmeler.....	47
Eğitim ve Hukuk.....	50
Eğitimin Ulusal Yasal Dayanakları.....	52
Anayasada Eğitim.....	52
Yasalarda Eğitim.....	53
Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Eğitim.....	56
Yönetmeliklerde Eğitim.....	56
Yönerge ve Genelgelerde Eğitim.....	58
Tebliğler Dergisi ve Eğitim.....	59
Kalkınma Planlarında Eğitim.....	59
Milli Eğitim Şuralarında Eğitim.....	62
MEB 2024-2028 Stratejik Planında Eğitim.....	63
Hükümet Politikalarında Eğitim.....	63
Eğitimin Uluslararası Yasal Dayanakları.....	66
Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi.....	66
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.....	67
Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi.....	68
BM Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmesi.....	70
Avrupa Konseyi Eğitim Bakanları Daimî Konferansı.....	70
Avrupa Birliği Kararları.....	71
Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim Kültür Organizasyonu'nun (UNESCO).....	71
Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) Temelini Oluşturan Helsinki Nihai Senedi.....	71
Sonuç.....	72
Kaynakça.....	73

3. BÖLÜM

YÖNETİM KURAMLARI VE OKULLARA YANSIMALARI

Giriş.....	78
Kuram (Teori) Uygulama İlişkisi.....	79
Yönetim Kuramları.....	81
Klasik Yönetim Kuramları.....	83
Bilimsel Yönetim Yaklaşımı	84
Yönetim Süreçleri Yaklaşımı	86
Bürokrasi Kuramı.....	87
Klasik Yönetim Kuramlarının Okullara Yansımaları	89
Bilimsel Yönetimin Okullara Yansımaları.....	90
Yönetim Süreçlerinin Okullara Yansımaları	91
Bürokrasi Yaklaşımının Okullara Yansımaları	92
Davranışçı (Neo-Klasik) Kuramlar (İnsan ilişkileri kuramı)	93
Hawthorne Deneyleri	94
Tavistock Enstitüsü Araştırmaları ile Diğer Araştırmalar	95
Davranışçı Kuramların Okula Yansımaları.....	96
Modern (Çağcıl) Kuramlar	97
Sistem Kuramı	97
Durumsallık Kuramı.....	99
Modern Kuramların Okullara Yansımaları	100
Sistem Kuramının Okula Yansımaları	101
Durumsallık Kuramının Okula Yansımaları	102
Sonuç.....	103
Kaynakça.....	104

4. BÖLÜM

YÖNETİM SÜREÇLERİ VE OKULLARDA UYGULANMASI

Giriş.....	108
Yönetim Süreçleri ve Okullarda Uygulanması.....	108
Karar Verme Yönetim Süreci	110
Planlama Yönetim Süreci	114
Örgütlenme Yönetim Süreci.....	116
İletişim Yönetim Süreci	120
Etkileme Yönetim Süreci	123
Koordinasyon (Eşgüdümleme) Yönetim Süreci.....	125

Değerlendirme (Kontrol) Yönetim Süreci.....	128
Sonuç	132
Kaynakça.....	133

5. BÖLÜM OKUL ÖRGÜTÜ VE YÖNETİMİ

Giriş.....	138
Örgüt.....	138
Örgüt Türleri ve Örgüt Kuramları	139
Örgütün Boyutları	141
Yapısal Boyutlar	141
Bağlamsal Boyutlar	143
Eğitim Örgütü Olarak Okullar	144
Okulun Örgüt Özellikleri.....	145
Örgüt Yapılanmasına Göre Okullar	146
Okullarda Örgüt Yapısı Modelleri.....	149
Mintzberg'in Örgüt Tipolojisine Göre Okullar	153
Okulun Amaçları.....	154
Yönetim.....	157
Eğitim Yönetimi.....	158
Eğitim Yönetiminin Amaçları	159
Eğitim Yöneticisinin Rol, Görev ve Sorumlulukları	160
Eğitim Yöneticisinin Yeterlikleri	162
Okul Yönetimi.....	164
Okul Yönetim Biçimleri	165
Öğrenen Örgüt Olarak Okullar	167
Sonuç.....	170
Kaynakça.....	171

6. BÖLÜM OKUL YÖNETİMİ VE FİNANSMAN

Giriş.....	176
Eğitim Finansmanı.....	177
Eğitim Finansmanı Yaklaşımları	178
Türkiyede Eğitim Finansmanı	181

Türkiye’de Eğitimin Finansmanına İlişkin Kaynaklar	184
Okulların Finansmanı	188
Sonuç.....	195
Kaynakça.....	196

7. BÖLÜM

EĞİTİM ÖĞRETİM HİZMETLERİNİN YÖNETİMİ

Giriş.....	202
Öğretmen Kurulları	202
Öğretmenler Kurulu	202
Sınıf/Şube Öğretmenler Kurulu	203
Zümre Öğretmenler Kurulu	204
Zümre Başkanları Kurulu	205
Nöbet.....	206
Ek Ders.....	208
Belirli Günler ve Haftalar-Tören ve Kutlamalar-Sosyal Etkinlikler –Kulüp Çalışmaları –Geziler-Yarışmalar	209
Veli Toplantısı ve İletişimi	213
Okul Aile Birlikleri	213
Okullarda Tutulması Gereken Defterler.....	215
Okula Devam	217
Okul Stratejik Planı	218
Öğrenci Öğrenmesi ve Değerlendirilmesi	220
Yazılı ve Uygulamalı Sınavlar	220
Ulusal ve Uluslararası İzleme Sınavları	222
Okul Tabanlı İzleme.....	222
Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA)	222
Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (TIMSS).....	222
Okullarda Kullanılan Yönetim Bilişim Sistemleri.....	223
Öğrencilerin Ödüllendirilmesi ve Cezalandırılması	225
Yetiştirici ve Tamamlayıcı Kurslar.....	227
Rehberlik Çalışmaları	228
Sonuç.....	229
Kaynakça	230

8. BÖLÜM

OKULLARDA İNSAN KAYNAKLARININ YÖNETİMİ: YÖNETİCİ, ÖĞRETMEN VE DİĞER ÇALIŞANLAR

Giriş.....	232
Okullarda İnsan Kaynakları.....	233
Okul Çalışanlarının Genel Hakları, Ödev ve Sorumlulukları ve Uygulanan Yasaklar.....	235
Okul Çalışanlarının Ödev ve Sorumlulukları	236
Okul Çalışanlarının Genel Hakları.....	237
Okul Çalışanlarına Uygulanan Yasaklar	238
Okul Çalışanlarının Seçilmesi ve İstihdam Edilmesi.....	238
Öğretmenlerin Seçilmesi ve İstihdamı	238
Diğer Okul Çalışanlarının Seçilmesi ve İstihdamı.....	243
Okul Çalışanlarının Yetiştirilmesi ve Geliştirilmesi	244
Öğretmenlerin Yetiştirilmesi ve Geliştirilmesi	244
Diğer Okul Çalışanlarının Yetiştirilmesi ve Geliştirilmesi	247
Okul Çalışanlarının Yükselmeleri, Kariyer Basamakları ve Performans Değerlendirmeleri	248
Okul Çalışanlarının Yer Değiştirme İşlemleri	250
Okul Çalışanlarının İzin İşlemleri.....	253
Yıllık İzinler.....	253
Mazeret İzinleri	253
Hastalık ve Refakat İzni.....	254
Aylıksız İzin.....	254
Okul Çalışanlarının Ödüllendirilmesi	254
Okul Çalışanlarının Disiplin İşlemleri	255
Okul Çalışanlarının Görevden Ayrılma İşlemleri.....	257
Sonuç.....	258
Kaynaklar.....	258

9. BÖLÜM

OKULLARDA ÖĞRENCİ HİZMETLERİNİN YÖNETİMİ

Giriş.....	262
Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'ne Göre Öğrenci Hizmetlerinin Yönetimi.....	264
Okul Tespiti, Kayıt Kabul ve Devam İşlemleri.....	264
Okul Tespiti, Kayıt Kabul ve Devam İşlemlerinin Değerlendirilmesi.....	268

Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi İşlemleri.....	269
Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi.....	271
Sınıf Geçme İşlemleri.....	272
Sınıf Geçme İşlemleri Değerlendirmesi	275
Öğrenci Davranışlarının Değerlendirilmesi İşlemleri.....	276
Belgeler, Defter ve Dosyaların Düzenlenmesi İşlemlerinin Değerlendirilmesi..	280
Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'ne Göre Öğrenci Hizmetlerinin Yönetimi	281
Ortaöğretime Geçiş ve Kayıtlar, Alan/Dala Geçiş ve Görevlere İlişkin İşlemler	281
Ortaöğretime Geçiş ve Kayıtlar, Alan/Dala Geçiş ve Görevlere İlişkin İşlemlerin Değerlendirilmesi.....	286
Geç Gelme, Devamsızlık ve İlişik Kesme İşlemleri.....	287
Geç Gelme, Devamsızlık ve İlişik Kesme İşlemlerinin Değerlendirilmesi.....	288
Nakil ve Geçişler ile İlgili İşlemler	288
Nakil ve Geçişler ile İlgili İşlemlerin Değerlendirilmesi.....	289
Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi ile İlgili İşlemler.....	290
Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi	293
Belge, Defter, Çizelge ve Formlar ile İlgili İşlemler.....	294
Belge, Defter, Çizelge ve Formlar ile İlgili İşlemlerin Değerlendirilmesi	295
Öğrenci Davranışları, Ödül ve Disipline İlişkin İşlemler.....	296
Öğrenci Davranışları, Ödül ve Disipline İlişkin İşlemlerin Değerlendirilmesi ..	298
Sonuç	298
Kaynakça.....	300

10. BÖLÜM

OKUL YÖNETİCİLERİNİN YETİŞTİRİLMESİ VE ATANMASI

Giriş	302
Okul Yöneticisi Kimdir?	302
Türkiye'de Eğitim Kurumu Yöneticilerinin Seçimi Atanması ve Yetiştirilmesi.....	303
Cumhuriyet Öncesi.....	303
Cumhuriyet Dönemi.....	304
Okul Yöneticiliği İçin Gerekli Nitelikler ve Beceriler.....	314
Okul Yöneticisinin Görevleri.....	316
Müdür Yardımcılarının Görev Yetki ve Sorumlulukları	322
Ortaöğretim ve İlkokul Müdürlerinin Görev-Sorumluluklarında Benzerlikler ve Farklılıklar.....	323

Okul Yöneticilerinin Seçilmesi ve Yetiştirilmesinde Mevcut Sorunlar ve Çözüm Önerileri	324
Sonuç	326
Kaynakça	327

11. BÖLÜM OKUL-PAYDAŞ İLİŞKİLERİNİN YÖNETİMİ

Giriş.....	330
Paydaş Kuramı	331
Paydaş Yönetimi ve Örgüt-Paydaş İlişkileri.....	333
Eğitim Örgütlerinde Paydaş İlişkilerinin Yeri ve Önemi	335
Eğitim Örgütlerinin (İç ve Dış) Paydaşları	337
Okul-Paydaş İlişkilerinin Yönetilmesine ve Güçlendirilmesine Yönelik Stratejiler	341
Okul-Aile-Toplum İlişkileri	345
Sonuç.....	349
Kaynakça.....	351

12. BÖLÜM OKULDA DAVRANIŞ YÖNETİMİ: YAZIŞMALAR VE PROTOKOL KURALLARI

Giriş.....	356
Okulda Davranış Yönetimi: Öğretmenlerin rolü ve perspektifi.....	356
Yazışma ve Protokol Kuralları.....	358
Yazışma ve Protokol Nedir?	358
Protokolün Tarihi Gelişimi	360
Protokolün Temel Unsurları ve İlkeleri	363
Konuşma ve Davranışlarda Protokol Kuralları	366
Hitabet	366
Selamlaşma.....	367
Tanıtma ve Tanıştırma.....	368
Kılık ve Kıyafet	369
Çiçek Sunma	371
Hediye Alma ve Verme.....	371
Dinleme ve Konuşma	373

Törenler	374
Yazışmalar	377
Bayrak Protokolü.....	383
Sonuç.....	384
Kaynakça.....	384
Ek 1.....	388
Ek 2.....	391

13. BÖLÜM

EGİTİM VE OKUL ÖRGÜTÜNDE DEĞERLENDİRME VE DENETİM

Giriş.....	394
Türk Eğitim ve Okul Sisteminde Değerlendirme ve Denetim.....	395
Türkiye'de Eğitim Kurumlarında Öğretmen Denetim ve Değerlendirilmesi	400
Avrupa Birliğine Üye Ülkelerde Okul ve Öğretmen Denetim ve Değerlendirmesi	402
İç Okul Değerlendirmesi	404
Dış Okul Değerlendirmesi	404
Avrupa Birliğine Üye Ülkelerde Öğretmen Denetim ve Değerlendirmesi.....	406
Değerlendirme ve Denetim ile İlgili Akademik Çalışmalar ve Çağdaş Denetime ve Değerlendirme Modelleri.....	407
Performans Denetim ve Değerlendirme	407
Kliniksel Denetim ve Değerlendirme.....	410
Farklılaştırılmış Denetim ve Değerlendirme	411
Sanatsal Denetim ve Değerlendirme	411
Gelişimsel Denetim ve Değerlendirme	412
Öz Denetim ve Öz Değerlendirme	412
Stratejik Planlamaya Dayalı Denetim ve Değerlendirme	413
360 Derece Denetim ve Değerlendirme (Sistem Denetimi).....	414
Öğretimsel Denetim ve Değerlendirme.....	415
Akreditasyon ile Denetim ve Değerlendirme İlişkisi	418
Sonuç ve Öneriler.....	419
Kaynakça.....	422

Editörler ve Yazarlar Hakkında.....	425
--	------------

1. BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN GENEL YAPISI

Prof. Dr. Meltem KÖSTERELİOĞLU, Amasya Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9213-9135

Bölümün Amaçları

- Eğitimi sistem olgusu içinde tanımlar.
- Eğitim örgütlerinin alt ve üst sistemlerini sınıflandırır.
- Sistem çeşitlerinin farklılıklarını kavrar.
- Türk Eğitim sisteminin genel amaç ve ilkelerini bilir.
- Türk Eğitim sisteminin genel yapısını açıklar.
- Türk Eğitim sisteminin örgüt ve yönetim yapısını kavrar.

Hazırlık Soruları

- Sistem nedir? Sistemin öğeleri nelerdir?
- Eğitimi bir sistem olarak nasıl tanımlarsınız?
- Sistem çeşitleri nelerdir?
- Türk Eğitim sisteminin dayandığı amaç ve ilkeler nelerdir?
- Türk Eğitim sisteminin genel ve örgüt yapısı nasıldır?
- Talim Terbiye kurulu ve milli eğitim şuralarının Türk Eğitim sistemi içerisindeki rolü nedir?

GİRİŞ

İnsanlığın varoluşundan bu yana eğitim tüm toplumlar tarafından önemsenmiştir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi toplumun sahip olduğu değerleri ve ortak kültürü eğitim aracılığıyla yeni yetişen bireylere aktarmak yani bireyin toplumsallaşmasını sağlamaktır. Bireyin toplumsallaşmasının gözlem ve taklit yoluyla gelişigüzel kültürlenme şeklinde gerçekleşmesi durumu eğitimin informal yönüne vurgu yaparken; belli bir amaç doğrultusunda kasıtlı ve amaçlı bir şekilde uzman öğreticiler eşliğinde yapılması ise eğitimin formal yönüne vurgu yapmaktadır.

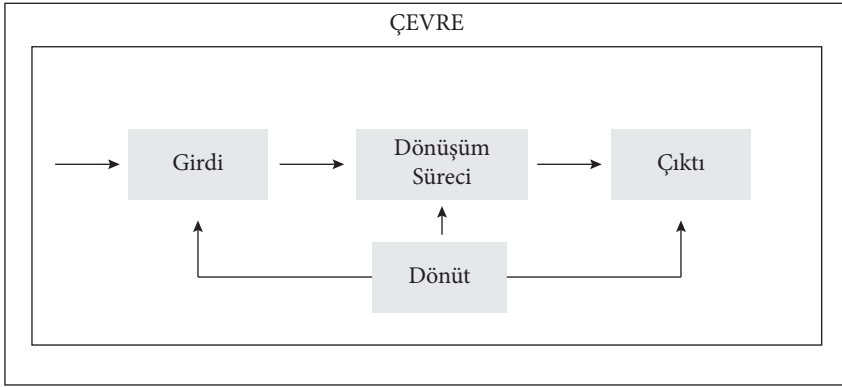
Bireyin çevreyle etkileşimi sonucunda davranışlarında kasıtlı ve istendik yönde davranış değişikliği meydana getirme süreci olan eğitim aynı zamanda kasıtlı bir kültürlenme sürecidir. Formal eğitim, örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki yönlü bir süreçtir. Örgün eğitim okul adı verilen eğitim örgütlerinde sürdürülmektedir. Okul öncesinden yüksek öğretime kadar devam eden örgün eğitim sürecinde birey belli yaş dönemlerinde örgün eğitimden yararlanmaktadır. Bu eğitim sürecinin ilkökul, orta okul ve lise eğitimi zorunlu olup diğer eğitim kademeleri bireylerin ilgi ve istekleri doğrultusunda yararlanmalarına açıktır. Yaygın eğitim ise bireyin yaşamının herhangi bir döneminde tamamen kendi ilgisi, merakı ve isteği doğrultusunda faydalandığı bir eğitim sürecidir. Türk Eğitim sisteminin genel yapısı 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre genel amaçlar, özel amaçlar ve on dört temel ilke çerçevesinde şekillenmiştir.

Eğitim sisteminin yönetim ve teşkilat yapısı 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne göre (2018) merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatlarından oluşmaktadır. Bu anlamda Türk Eğitim Sistemi, merkez teşkilat olan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından dizayn edilmektedir. Taşra teşkilatı il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri ve bunlara bağlı okullardan oluşmakta olup yurt dışı teşkilatı ise Türk vatandaşlarının yoğun olarak yaşadıkları ülkelerde bireylerin eğitim süreçlerini düzenlemek üzere faaliyet gösteren eğitim müşavirlikleri ve eğitim ataşeliklerinden oluşmaktadır.

Türk Milli Eğitim Sistemini düzenleyen esaslar ise söz konusu eğitim sisteminin düzenlenmesinde bu sürece etkisi ve katkısı bulunan ve sistemi şekillendiren, TC Anayasası, eğitim ve öğretimi düzenleyen yasalar, hükümet programları, kalkınma planları, milli eğitim şuraları ve ulusal programlardır (Töremen,2008:2). Hukuk, siyaset, psikoloji, sosyoloji, tarih- gibi disiplinlerle etkileşimi olan eğitim sisteminin çağın koşullarına uygun bir şekilde güncellenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

SİSTEM OLARAK EĞİTİM

Sistem kavramı, “birbirini düzenli olarak etkileyen öğelerin bir topluluğu” (Bursalıoğlu, 2012; s:18); “birbiriyle ilişkili olan öğelerin, belirli amaçlar doğrultusunda eşgüdümlü olarak çalışmasına dayanan bir bütün” (Şişman,2019,7) olarak tanımlanmaktadır. Sistem ayrıca sınırları belli olacak şekilde tutarlı bir bütün (Ng, Maull, Yip, 2009: 379) ya da farklı fonksiyonlara sahip iki veya daha fazla parçanın ortak bir amaç doğrultusunda hareket etmeleri” şeklinde de (Topaloğlu ve Koç, 2017: 100) tanımlanabilmektedir. Kısaca bir sistem, genel bir hedefe/amaça ulaşmak için birbiriyle yüksek düzeyde bütünleşmiş olan parçaların (veya alt sistemlerin) organize bir koleksiyonudur. Yani bir sistem genellikle birçok küçük sistemden veya alt sistemden oluşur. Örneğin, bir organizasyon birçok idari ve yönetim fonksiyonundan, üründen, hizmetten, gruplar ve bireylerden oluşabilir. Sistemin bir parçası değiştirilirse, genel sistemin niteliği de değişmektedir. Sistemin parçaları bir başka ifadeyle öğeleri girdi, dönüşüm süreci, çıktı, dönüt ve çevredir (Karip, 2014,29). Bu öğeler Lunenburg ve Ornstein (2023:25) tarafından aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır.

Şekil 1. Sistemin Öğeleri (Karip,2014:29)

Girdi: Sistemin amacına bağlı olarak ihtiyaç duyduğu her şey (insan, materyal, enformasyon, para, materyal, teknoloji) girdiyi oluşturmaktadır.

İşlem/Dönüşüm Süreçleri: Sistemin amaçları doğrultusunda girdilerin işlendiği ve dönüştürüldüğü süreci ve bu süreçte yapılan faaliyetleri ifade etmektedir.

Çıktı: Sistemin amaçları doğrultusunda üretilen ürünü (mal ya da hizmet) ifade etmektedir.

Dönüt: Sistemin etkililiği ve verimliliğine ilişkin enformasyonu içermektedir. Dönüt, girdiler ve dönüşüm süreçlerinde bir değişiklik veya düzeltme yapıp yapılmayacağı hakkında geri bildirim sağlar.